

Fekete Gábor

Fővárosi örjárat V.

Az alapító városrész

Egy kicsit már napjainkban is, de néhány év múlva végképp különösen hat az újdonság budai városrészre az „Óbuda” elnevezés. Feltehetően a főváros III. kerületének lakói szíves-örömmel vállalják ezt az ellentmondást s a hozzá hasonlókat, amelyek lépten-nyomon az ember szemébe ötlenek. Horváth Károlynénak, a kerületi tanács elnökének hivatali szobájában az egyik falon vízfestmény: az öreg, földszintes házakkal beépített girbe-gurba óbudai utcák egyikéről — mellette egy rézkarc, a Miklós térre meredő tízemeletes modern lakóházzal.

Fogadóóráján véletlenül — és mégsem véletlenül — megintcsak egymás mellé kerül az öreg és az új Óbuda; a hetvenegynéhány esztendő műszerész, aki a Budapesti Rádiótechnikai Gyár KISZ-fiataljaként a társadalmi munkában épülő centenáriumi parkról vált vele szót. Az óbudai múlt és jövő közötti egyensúlyozás olykor groteszknek ható tettekre készíti az elnököt: — Valamennyi óbudai kiskocsmakiváló ismerője és sűrű vendége vagyok — mondja —, ugyanis helyszíni szemléken kell eldöntenünk, melyiket hagyjuk bontani és melyiket nem ...

Vég nélkül lehet folytatni a mai Óbuda anakronizmusait. Öreg, rozoga, apró viskótól néhányszáz méternyire terpeszkedik az új lakónegyed maxi-háza, egy falnyi lakónak adva helyt 986 modern családi otthonban; egyedülálló országos nevezettség, olyan apróságról már nem is szólva, hogy lépcsőházi csarnokait érthetően igen látogatott kiállítótermékké varázsolják a kerület képzőművészei. Vagy: a régi óbudai temetőből, az 1848-ban elhunyt városi molnár nyugvóhelyéről a német nyelvű sírfelirattal illusztrált sírkövet most szállítják múzeumba, mert e területen játszótér építenek; aztán megtalálhatók Óbudán azok az emberek, akik könnyezve tiltakoznak, amiért el kell hagyniuk penészes, düledező vályoglakásukat, s csak az URH-

A Flórián tér. Csígo László felvételei

kocsi megjelenésekor szánják rá magukat a költözésre a cserébe kapott távfűtéses, loggias, napsugaras összkomfortba.

Ami tény: Óbuda ma a főváros leggyorsabban, leglátványosabban fejlődő kerülete, következképp büszkesége is. Központjában 12 ezer családi otthon épül, s ugyanennyinek a felhúzásához készülnek Békásmegyeren. Ez a közeli jövő; ami a nyolcvanas éveket illeti, Csillaghegyen öt és fél ezer, a Kaszás-dűlőben 2500, az Aranyhegyen négyezer, Újlakon 3500 család telepedhet majd le új falak közé. Szerény számítások szerint két évtized sem telik bele, és 150 ezer ember — Miskolc népességének megfelelő lélekszám — gyarapítja a III. kerület népességét.

Mindehhez hozzátartozik az, hogy e városrész: „alapító tagja” a száz évvel ezelőtt egyesült fővárosnak. Csakhogy amíg Pest és Buda fogalmába egy sereg kerület tartozik, Óbuda egyedüli, kizárólagos és konkrét birtokosa egy területnek, egy elnevezésnek. Óbudainak lenni mindig is megtiszteltetést, jó értelemben vett „gö-göt” jelentett; a lakosság-csere, amit a nagyarányú építkezés hoz magával, nemhogy csökkentené, hanem erősíti ezt a különleges öntudatot. Az újdonsült óbudaiak zöme nemcsak érdekből, hanem szívvel-lélekkel is magáénak vallja szűkebb hazáját, gyönyörködik újjáéledésében, s amennyire sürgeti, annyira sietteti is azt a maga erejéből.

Visszatérve a városrekonstrukciós munkálatokhoz: 1967-ben bontották le az első házsorokat, a következő esztendőben már megkezdődött az építkezés. A tervezett 12 ezer lakásból az elmúlt hetekben avatták fel az ötezrediket. Eddig ezer új lakáshoz átlagosan 360 régit kellett bontani; a vénséges utcasorokhoz, a városközpont másirányú rendezési kívánalmaihoz képest ez nem is rossz arány. A szanálások tömege természetesen emberi prob-

lémák tömegével is jár, a tanácsiak, a pártmunkások, a nyugdíjas társadalmi aktívák, a „népnevelő” gyári dolgozók fáradhatatlan tájékoztató, meggyőző munkájára van szükség, amíg a vasgolyó az emelőről neki-lódulhat a rozzant, aládúcolt vályog- és téglafalaknak, megtisztítva a terepet a házgyári panelek áradása előtt. A szanálások során többnyire nem is lakáskérdések, hanem emberi sorsok kerülnek napirendre; sokan olcsóbéru cserelakást kérnek a kártalanításkor rendelkezésre álló szövetkezeti otthonok helyett, mások nem hajlandók Óbudán kívül élni — 15 ezer nyugdíjast kötnek eltéphetetlen szálak ehhez a városrészhez —; ismét mások a szanálás kárpótlásául nemcsak új, hanem több és nagyobb lakást követelnek. A tanács lakásosztálya számára minden egyes család, minden egyes ember hetekig tartó, hónapokig húzódo személyes ügyet jelent, s nyomban megállapíthatjuk: az irdatlan munkatöbblet-hez bizony vajmi csekély az egy főnyi létszámtöbblet, amelyet a tanács részére engedélyezett a főváros.

Következzék néhány jellegzetes mozaik a ma Óbudájáról. Nem protokolláris szempont követeli meg, hogy első helyre tegyük a Fő teret; sokkal inkább annak a törekvésnek az ábrázolása, amely a sajátos hangulatú, patinás óbudai körzeteket át kívánja menteni a jövőbe. A Fő tér már ízelítőt ad a műemlékvédelemből, hiszen egyike lesz a kerület rezervátumainak, ahol megőrzik a múltat. A tanácsháza, a Zichy-kastély, a kis üzleteknek otthont nyújtó földszintes házak bezárta négyszög, a kockaköves tér-szeggel — külsőleg érintetlen marad, legfeljebb egyetlen régiséggel gyarapodik: ide költöztetik a híres-neves Sipos halászcárdát, amelyet jelenlegi helyén lebontanak. A Zichy-kastélyt belül eredeti formájában állítják helyre. Rezervátum lesz a Mókus utca — Tanuló utca — Templom utca környéke is, szemben az Árpád-híd

bejáratával. A megragadó formájú, egykori óbudai Selyemgombolyítóból, ebből a XVIII. századbeli, Harrer Pál utcai épületből is alighanem sikerül végre kiköltöztetni a lakókat, mint ahogy Aquincumtól s a Fő téri középkori prépostsági templom romjaitól a Krúdy-házig a varázslatos emlékek többségét is eredményesen konzerválják. Óbudának, a múzeumvárosnak szánál is több, megőrzésre valóban érdemes műemléke Gallia, Britannia, Germánia, Itália közös múltját éppúgy idézi, mint az újkor megannyi hagyatékát, s a tízemeletes modern házsorokkal együtt nemcsak a százestendő, hanem a kétezzer éves Budapestről is teljes keresztmetszetet ad.

Néhány szót a városi életről és gondokról. A kerület közlekedésében ismét tükröződnek az oly gyakori óbudai kontrasztok. A városrész 150 kilométernyi útvonalának 40 százaléka még földút, ami nem kis türelmetlenséget szül a modern lakónegyeden kívüleső óbudaiak körében. A tömegközlekedéssel még nincs minden rendben; az ezrével, tízezérel özönlő új letelepülők talán a 6-os autóbusz, a 106-os gyorsjárat révén kapták eddig a legtöbb segítséget. Már lényegesen gyérebben indulnak a 84-es és a 86-os járatok, pedig a kerületben dolgozó, de onnét kiköltöztetett lakosok közül igen sokan Kelenföldön kaptak új otthont, s a zavartalanabb összeköttetés igen fontos lenne számukra.

Van-e valami „pesties” Óbudán? Nos, akad. Például a Vörösvári út. Itt el lehet sétálgatni vasárnap délutánonként, „össze-futni” emberekkel, ismerősökkel, egy kávéra betérni a presszóba, hús árnyékot találni a ki nem irtott lombos fák alatt, gazdag kirakatokat nézegetni a sorházak tövében; egyszóval megkapni a mozgást, pezsgést, fényt, színt, nagyvárosi hangulatot, amelyet egy korzó nyújtani tud.

A kommunális ellátás javítása és a köz-művésítés gyorsítása Óbuda idei fejlesztési

programjában kiemelt helyen szerepel. A városrész vízcsőhálózata több mint három kilométerrel bővül; az év végére a Hegy utcai, Árok utcai, Kékfestő utcai, Akácfa utcai, Királylaki úti, Mátyáshegyi úti, Óbor utcai, Saroglya utcai — jólesően ízelgetjük az elnevezéseket — lakások sokasága már vezetékéből kapja az ivóvizet. Húsz óbudaiban korszerűsítik a közvilágítást, s csupán modern lámpatestek beszerzésére mintegy félmillió forintot fordítanak. A Nagyszombat utcai háztömbök között tágas játszótérrel gazdagodtak a nyáron a kerületi gyerekek, a Zápor utcában a labdapályákkal, ping-pong asztallal, hintákkal, rönkvárral felszerelt játszótér is az ő örömeiket szolgálja az év dereka óta.

Szólni kell Békásmegyerről is, a tömeges lakásépítkezés során következő budapesti színhelyéről. A tervek készek, az előkészületek a kivitelezésre megkezdődtek, sőt már kirobbant az első parázs vita is: a gázvezetékek szükséges áthelyezése miatt ugyanis harminchat nemrég épült családi házat ítélnék bontásra a tervek. Tulajdonosaik érdekeit a kerületi tanács erőtlenül védelmezi, merjük remélni, hogy sikerrel. Nincs olyan műszaki akadály, amely indokolhatná a tervezett lépést.

Marad még a nyitott kérdés: fővárosi lakosok, akik mégoly rossz — vagy éppen semmilyen — lakáskörülményeik ellenére is viharosan tiltakoztak Újpalotára szóló lakáskiutalóik ellen, vajon mit szólnak majd, ha a belterületről még távolabbi városperemre kell költözniük? Nos, a szentendrei HÉV révén harminc perc alatt juthatnak majd el a Belvárosba, ami teljességgel elfogadható utazási idő. Arról a vonzerőről nem is beszélve, amit a szemgyönyörködtető környezet, a hegyvonulatok karéjába fogott Békásmegyér szépsége jelenthet az odateleplők számára.

„Mi lesz veled, Római?” — a szónoki kérdést minden évben százezrek teszik fel;

mindazok, akik nyaranta e partszakaszt ellepik. A legnépszerűbb budapesti üdülőhely különleges előnye, hogy a szabadba, napfényre, vízre vágó fővárosi lakosoknak nem kell a túlszűfolt pesti strandokon szoronganiok, a Velencei-tóra, a Balatonra „bumlizniok”; a Miklós téri autóbuszok, a szentendrei HÉV-szerelvények, ha nem csekély zsúfolódás után is, de hamar oda-robognak velük. A többit rá lehet bízni a nyárra és a folyóra; márcsak azért is, mert erre felé nincs más, aki megbízatást vállaljon. A Balatonnak és a Velencei-tónak, a Duna-kanyarnak és Ráckevének van intéző bizottsága, a Római-partnak nincs. Gazdája sincs, mert e szerep ellátásához hatáskör és pénz kellene.

1965-ig a Fővárosi Tanács volt a gazda; ráköltött a Római-partra huszonegynéhány millió forintot, hozzáátva a frissiben elkészült rendezési tervek megvalósításához. Aztán a Magyar Testnevelési és Sporttanács, pontosabban a Sportlétesítmények Vállalata vette át a gazda szerepét. Állami dotáció híján, nélkülözve bármiféle különösebb jogkört, úgy gazdálkodik, ahogy rendkívül szerény lehetőségei engedik. A part mentén a fakabinok hosszú-hosszú sora korhad. A kereslet óriási lenne új csónakházak iránt, a vállalat azonban nem tud építtetni. Ha igen, akkor is jobbra csak üdülőszállókat. Hogy miért? Egyetlen 200 férőhelyes csónakház, öltözőkkel, 10—12 millió forintba kerülne. Ha a továbbiakban a fenntartására, a rezsiere egy fillért sem költenek, akkor is majd egy évszázadig tartana, amíg a beruházás megtérülne az átlagosan 600 forintos évi bérleti díjából. (Egyébként e díjából jelenleg az egész parton összesen négy és fél milliós bevételt vallhat magáénak a vállalat, ennél még az agonizáló kabinsorok életben tartása is többbe kerül évente; erre viszont éppen az üdülőszállók adják a fedezetet.) Bontani nem lehet a roskadozó, vén csónakházakat, mert — nincs miből másikat építeni.

És a tanácsok? A kerületinek egymillió forint gyűlik össze az üdülőhelyi díjakból;

jó, ha ennyiből finanszírozni tudja a közvilágítást, az apró fenntartási munkák költségeit. A Fővárosi Tanács erejéből csak a terület védelmére, a tervezésre futja. A Római-part árterületen fekszik; valahányszor a Duna kiönt, csatatérre változik az üdülőhely. Csupán a folyó mederszabályozására készült tervek is félmilliárdos kiadásra adnak prognózist.

Reménytelen lenne hát a jövője a Római-partnak, amely még így is, ázottan, kopottan, porosan, oly sok kellemes üdítő órát nyújt a budapestieknek? Nem. Annyi bizonyos, hogy helyesebb lenne egyetlen kis vállalat helyett fővárosi hatáskörű szerv, társadalmi bizottság gondjaira bízni a területet. Ugyanis nem csupán egy sportnegyed, hanem egy metropolis üdülőhelyének fejlesztéséről van szó. Az utépítéshez, a régóta tervezett és oly várva várt széles, egybefüggő parti sétányhoz a KPM, a partvédelemhez a vízügyi szervek támogatása lenne nélkülözhetetlen.

A fejlesztés kedvező lehetőségeit tárja fel a Békásmegyeren induló lakásépítkezés, hiszen — a többi között — annak csatornázásához a Római-partot is csatornázni kell. Amihez viszont sem millió, sem ezer forintokra nincs szükség: a magánházak és a közületi üdülők tulajdonosainak — s ezt a szó valódi értelmében írjuk — legalább a saját portájuk előtt kellene söpörniük, rendet, tisztaságot tartaniuk. Egy idő óta a kerületi tanács udvarias hangú levélben kérleli őket ennek az elemi kötelességnek a teljesítésére — egyelőre kevés fogantat. Ugyanígy nem sok meghallgatásra talál az üdülővendégek, a partlátogatók igazán szerény kérése: rendeljék már el az illetékesek a rendszeres szünyogirtást!

És az ipar? A Pamutnyomóipari Vállalat, a Budapesti Rádiótechnikai Gyár, a Mechanikai Mérőműszerek Gyára, a Mezőgazdasági Gépgyár és a többi üzem, vállalat, intézmény dicséretre méltóan veszi ki részét Óbuda fejlesztéséből, támogatván

A Fő tér, a Tanácsházával

Az egykori Selyemgombolyító épülete (Balla Demeter felvétele)

a tanácsot. Az ipari üzemek száma előreláthatólag tovább bővül az elkövetkező években. Városrendezési és környezetvédelmi szempontból sok vállalatot köteleztek arra, hogy a főváros belterületéről települjenek át a periferiára. A költözéseket hátráltatja, hogy igen kevés az ipartelepítésre alkalmas, beépítetlen terület. Ezek egyike azonban mindenképp az óbudai Kaszás-dűlő.

Az Aquincumhoz közeli környéken csaknem száz hektárnyi terület alakulhat ipari övezetté, ha az ideköltöző vállalatok finanszírozzák a közművesítést, az útépités, az energiahálózat megteremtésének költségeit. Az áttelepülésre ítélt üzemek, vállalatok közül sokan megfelelők is találják a Kaszás-dűlőt, egyrészt azért, mert a HÉV-vel, autóbusszal 15—20 perc alatt a városközpontba juthatnak a dolgozók, másrészt az épülő békásmegyeri lakótelep munkaerőbázisként is szolgálna a leendő ipari övezetnek. A főváros a telegénybevételi díjakat kedvezményesen állapítja meg az odateleplő üzemek számára, kereskedelmi, vendéglátóipari és szolgáltató üzemeket is építtet a környéken. Íme, a leendő III. kerületi üzemek kivonatos névsora: Út- és Vasútépítő Vállalat, Gép- és Felvonószerelő Vállalat, Villanyszerelőipari Vállalat, Fővárosi 1-es számú Építőipari Vállalat; rajtuk kívül tucatnyi ipari szövetkezet és raktártelep „iparosítja” Óbudát a következő években.

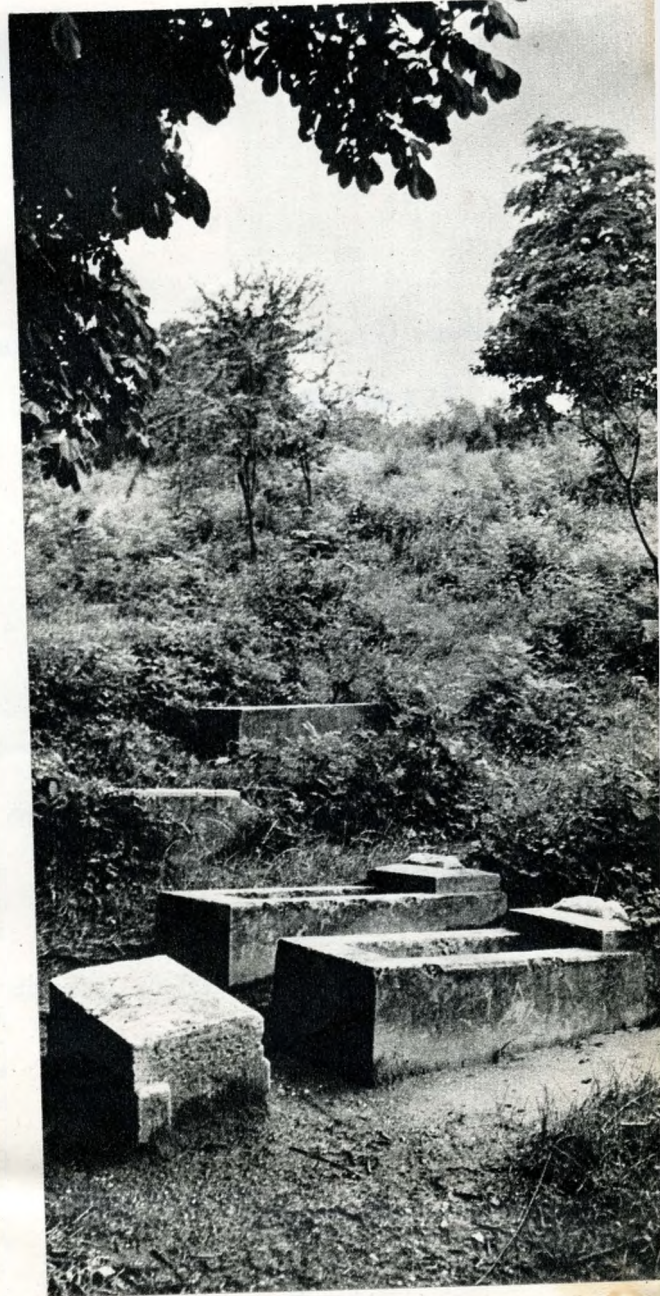
Befejezésül érdemes megemlíteni azt a gazdag programot, amellyel az „alapító” városrész az egyesülés centenáriuma készül. A kerületi tanács Irodalmi Presszó nyitását tervezi; a „berendezést” a többi között óbudai vonatkozású művek alkotják majd. A kerületi üzemek és intézmények vállalták a védnökséget a zömmel fiatalok társadalmi munkájával készülő óbudai Ifjúsági Park és klubközpont felett. Óbudán élt vagy hajdan ott tevékenykedő

személyiségek emléktáblájának koszorúzása mellett a ma élő lokálpatrióták legjobbjairól sem feledkeznek meg: díszünnepségen köszöntik az „Óbudáért” emléklapkelt birtokosait.

A jövő év végére a Vörösvári út és a Bécsi út találkozásánál fekvő régi temető területén harminchat holdas centenáriumi emlékpark épül. A kerületi KISZ-fiatalok játszóutcát rendeznek be a Római-parton, teret és pihenőparkot Csillaghegyen. Budai Diáknapok, dalostalálkozó, kerületi idegenvezetői vetélkedő, gyermekrajz-kiállítás, gyártörténeti-, egészségügyi-, sajtókiállítás témájaként szerepel Óbuda száz éve. Krúdy- és Gelléri-emlékszoba nyílik a Zichy-kastélyban. S egy merész program: az új városnegyedből a lehetőség szerint ki kell telepíteni a felvonulási épületeket, elszállítani a törmeléket, bontott anyagot, határidőre elvégezni a parkosítást.

Merész a terv, mert a beruházóknak, a 43-as Állami Építőipari Vállalatnak, a több tucatnyi alvállalkozónak a centenáriumi ünnepség egy éve alatt nem kis feladatokat kell megoldaniok. Át kell adniok a többi között két és fél ezernyi családi otthon a Meggyfa utcában, a Szel utcában, a Szentendrei úton, a Miklós utcában, a Harrer Pál utcában. S ugyancsak a jubileumi hónapok során kell elkészülniük a Raktár utcai huszonnégy tantermes iskolával, a San Marco utcai száz férőhelyes óvodával, a Gyenes utcai ABC-áruházzal és bisztróval, a Sellő utcai bútoráruházzal, a Szentendrei úti élelmiszer-, hús- és tejboltokkal, a békásmegyeri óvodával, a csillaghegyi orvosi rendelővel és gyógyszerárral, a Benedek Elek utcai szociális foglalkoztatóval — és még sorolhatnánk tovább az új létesítményeket! Gazdag lista, méltóbb és tartalmasabb ünnepi programot a jubileum évében aligha lehetne összeállítani.

Kiváltképp azért, mert e program révén Óbuda az egész magyar fővárossal osztja meg a fejlődés minden örömét.

A régi temető

Az Amfiteátrum

